

**SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE
DIN ROMÂNIA**

**STUDII ȘI ARTICOLE
DE ISTORIE
LXXXVII**

2020

CUPRINS

I. DE LA RĂZBOI LA PACE LA FINELE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL (1918-1923)

Bogdan TEODORESCU: <i>Ioan Berberianu și periodicul „Liberalul Constanței”</i>	7
Maria Cristina ILINCUȚA: <i>Comemorarea eroilor din Comarnic (Prahova): instituții, actori, practici (1920-1947)</i>	31
Ion BUNESCU: <i>Intermarium, federalism și cooperare între 1918-1922</i>	47
Marian CURCULESCU: <i>Atitudini, speranțe, împliniri și decepții în rândul țărănimii din România la începutul perioadei interbelice (1918-1921)</i>	67

II. SURSE NOI ÎN CERCETAREA ISTORICĂ

Edith-Adriana UNCU: <i>Inscripțiile în limba greacă din cimitirul maritim din orașul Sulina: o sursă insuficient exploatată pentru investigarea comunității elene locale</i>	96
Emil BOBOESCU, Ana-Cristina IRIAN, Nicolae MACOVEI: <i>Cutiile Lumière din București – o serie fotografică și o cursă automobilistică de la începutul secolului al XX-lea</i>	127
Valentin MAIER: <i>Fondul arhivistic Academia de Studii Economice (anii 1950)</i>	161

III. ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

Mihai VLĂDUȚ: <i>Evoluția studiilor românești de astronomie și geodezie la Iași și București în secolul XIX</i>	168
---	-----

IV. DIDACTICĂ ȘI MANAGEMENT EDUCAȚIONAL ÎN PREDAREA ȘI ÎNVĂȚAREA ISTORIEI. ANALIZE ȘI OPINII

Ana PREDA-TUDOR: <i>Dosar metodic – Primul Război Mondial</i>	189
Florina BĂȚĂGUI, Răzvan BĂȚĂGUI: <i>Revoluția din 1989 – Metode de predare-învățare în școală și în afara ei</i>	208
Alina Ramona ȚICU: <i>Instruirea asistată de calculator I.A.C.), tehnologie auxiliară a procesului instructiv-educativ la disciplina istorie – între teorie și practică</i>	215

V. MISCELLANEA

<i>Statutul Societății de Științe Istorice din România</i>	228
<i>Conducerea Societății de Științe Istorice din România (2019-2023)</i>	237

VI. RECENZII

Victor NEUMANN, <i>Istoria evreilor din România</i> , București, Hasefer, 2018 (Iuliana Galeș)	238
LORD KINROSS, <i>Istoria Imperiului Otoman. Mărirea și decăderea Imperiului Turc</i> , București, Orizonturi, 2019 (Ovidiu Raetchi)	240
Steven PINKER, <i>Iluminismul azi. Argumente în favoarea rațiunii, științei, umanismului și progresului</i> , Cluj-Napoca, ASCR, 2019 (Cristian Verziu)	244
Marius TURDA, Maria Sophia QUINE, <i>Istorie și rasism. Ideea de rasă de la Iluminism la Donald Trump</i> , Iași, Polirom, 2019 (Alexandra Fulgeanu)	247
Orlando FIGES, <i>Crimeea. Ultima cruciadă</i> , Iași, Polirom, 2019 (Mihaela Florea Constantinescu)	250
Adi DOHOTARU, <i>Socialiștii. O moștenire (1835-1921)</i> , Chișinău, Cartier, 2019 (Valentin Gheonea)	255
Francesco GUIDA, <i>România în secolul XX</i> , Chișinău, Cartier, 2019 (Florin Vasilică Pascaru)	261
Maria BUCUR, <i>Eroi și victime. România și memoria celor două războaie mondiale</i> , Iași, Polirom, 2019 (Ana-Maria Iosif)	266
Andrei URSU, Roland O. THOMASSON, Mădălion HODOR, <i>Trăgători și mistificatori. Contrarevoluția Securității din Decembrie 1989</i> , Iași, Polirom, 2019 (Iulian Hisom)	269
Dorina ROȘCA, <i>Le grand tournant de la société moldave. «Intellectuels» et capital social dans la transformation post-socialiste</i> , Paris, Presses de l'INALCO, 2019 (Ionuț Marcu)	271
Oana ZAMFIRACHE (coord.), <i>Corupția ucide?</i> , București, Curtea Veche Publishing, 2019 (Elena Gheonea)	274
In memoriam Nichita Adăniloiaie	278
In memoriam Gheorghe Râncu	281
In memoriam Alexandru Barnea	284

CONTENTS

I. FROM WAR TO PEACE AT THE END OF THE FIRST WORLD WAR (1918-1923)

Bogdan TEODORESCU: <i>Ioan Berberianu and the Newspaper „Liberalul Constanței”</i>	7
Maria Cristina ILINCUȚA: <i>The Commemoration of Heroes from Comarnic (1920-1947): Institutions, Actors, Practices</i>	31
Ion BUNESCU: <i>Intermarium, Federalism and Cooperation 1918-1922</i>	47
Marian CURCULESCU: <i>Attitudes, Hopes, Achievements and Dissapointments among the Romanian Peasantry at the beginning of the Interwar Period (1918-1921)</i>	67

II. NEW SOURCES IN HISTORICAL RESEARCH

Edith-Adriana UNCU: <i>Funerary Inscriptions in Greek in the Maritime Cemetery of Sulina: Source of a Multidimensional Investigation of the Local Greek Community</i>	96
Emil BOBOESCU, Ana-Cristina IRIAN, Nicolae MACOVEI: <i>Lumière Boxes in Bucharest – A Series of Photographs and a Car Race at the beginning of the 20th Century</i>	127
Valentin MAIER: <i>The Archive Fund Bucharest University of Economic Studies (1950s)</i>	161

III. HISTORY OF EDUCATION

Mihai VLĂDUȚ: <i>Evolution of Romanian Studies of Astronomy and Geodesy in Iași and Bucharest in the 19th Century</i>	168
---	-----

IV. DIDACTICS AND EDUCATIONAL MANAGEMENT IN TEACHING AND LEARNING HISTORY. ANALYSES AND OPINIONS

Ana PREDA-TUDOR: <i>Methodical Toolbox – The First World War</i>	189
Florina BĂȚĂGUI, Răzvan BĂȚĂGUI: <i>The Romanian Revolution of December 1989: Learning and Teaching Methodes in and out of School</i>	208
Alina Ramona ȚICU: <i>Computer Assisted Learning as Auxiliary Technology Involved in the Process of Learning History – Between Theory and Practice</i>	215

V. MISCELLANEA

<i>Statute of the Societatea de Științe Istorice din România</i>	228
<i>Leadership of the Romanian Society for Historical Sciences (2019-2023)</i>	237

VI. REVIEWS

Victor NEUMANN, <i>Istoria evreilor din România</i> , București, Hasefer, 2018 (Iuliana Galeș)	238
LORD KINROSS, <i>Istoria Imperiului Otoman. Mărirea și decăderea Imperiului Turc</i> , București, Orizonturi, 2019 (Ovidiu Raetchi)	240
Steven PINKER, <i>Iluminismul azi. Argumente în favoarea rațiunii, științei, umanismului și progresului</i> , Cluj-Napoca, ASCR, 2019 (Cristian Verziu)	244
Marius TURDA, Maria Sophia QUINE, <i>Istorie și rasism. Ideea de rasă de la Iluminism la Donald Trump</i> , Iași, Polirom, 2019 (Alexandra Fulgeanu)	247
Orlando FIGES, <i>Crimeea. Ultima cruciadă</i> , Iași, Polirom, 2019 (Mihaela Florea Constantinescu)	250
Adi DOHOTARU, <i>Socialiștii. O moștenire (1835-1921)</i> , Chișinău, Cartier, 2019 (Valentin Gheonea)	255
Francesco GUIDA, <i>România în secolul XX</i> , Chișinău, Cartier, 2019 (Florin Vasilică Pascaru)	261
Maria BUCUR, <i>Eroi și victime. România și memoria celor două războaie mondiale</i> , Iași, Polirom, 2019 (Ana-Maria Iosif)	266
Andrei URȘU, Roland O. THOMASSON, Mădălion HODOR, <i>Trăgători și mistificatori. Contrarevoluția Securității din Decembrie 1989</i> , Iași, Polirom, 2019 (Iulian Hisom)	269
Dorina ROȘCA, <i>Le grand tournant de la société moldave. «Intellectuels» et capital social dans la transformation post-socialiste</i> , Paris, Presses de l'INALCO, 2019 (Ionuț Marcu)	271
Oana ZAMFIRACHE (coord.), <i>Corupția ucide?</i> , București, Curtea Veche Publishing, 2019 (Elena Gheonea)	274
In memoriam Nichita Adăniloiaie	278
In memoriam Gheorghe Râncu	281
In memoriam Alexandru Barnea	284

I. DE LA RĂZBOI LA PACE LA FINELE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL (1918-1923)

IOAN BERBERIANU ȘI PERIODICUL „LIBERALUL CONSTANȚEI“

Bogdan TEODORESCU*

IOAN BERBERIANU AND THE NEWSPAPER „LIBERALUL CONSTANȚEI“ (Abstract)

The present study analyses the extent to which the politics and administration of the city of Constanta were reflected in the newspaper "Liberalul Constanței" in the years before and after the First World War. Our choice was well-reasoned. The weekly newspaper appeared from the summer of 1913 to the summer of 1916, in a first series, and, after the war, from January 1920 to the middle of 1928 in a second series, having, after a decade, over 500 numbers published, with an absolutely remarkable continuity, compared to other publications of the time, most of them discontinuous and totally ephemeral.

„Liberalul Constanței” meant also a large financial investment, initially supported by party funds (1913-1915), then (1915-1916, 1920-1928), from the resources of a middle-class individual and his family, who financially supported the publication.

The reading of the „Liberalul Constanței” offers the opportunity to talk about the problems of a booming city, it helps to know the life of a man, completely dedicated to the community in which he lived, but, at the same time, we are forced to observe that over ephemeral political regimes or the remarkable advances of technologies, the state administration has proved to be little receptive to any positive change.

Keywords: *social history; First World War; Romania; “Liberalul Constanței” newspaper; politics and local administration; liberals.*

Într-o serie de studii documentare prin intermediul cărora mi-am propus să scot la lumină materiale arhivistice recent intrate în circuitul cercetării științifice sau publicații de multă vreme apărute, dar care n-au intrat decât întâmplător în atenția specialiștilor, m-am oprit acum la săptămânalul „Liberalul Constanței”.

---

* Prof. dr., Secretar General al SȘIR.

„Studii și articole de istorie”, vol. LXXXVII, 2020, pp. 7-30.

Alegerea a avut rațiuni temeinice. Apărut din vara anului 1913 până în vara 1916, într-o primă serie, și-a continuat viața și după război, din ianuarie 1920 până la jumătatea anului 1928¹ adunând la final peste 500 de numere, pe durata a mai mult de un deceniu, cu o continuitate absolut remarcabilă, dacă o raportăm la celelalte publicații ale timpului, discontinue și în totul efemere.

„Liberalul Constanței” a însemnat o importantă investiție financiară, inițial nutrită din fonduri de partid (1913-1915), mai apoi (1915-1916, 1920-1928) din resursele unui particular din clasa mijlocie și a familiei sale, care n-ar fi putut susține publicația dacă nu ar fi avut succes la public.

Ziarul a probat însă și o mare investiție de creativitate jurnalistică, a știut să pună concetățenilor săi probleme de interes general într-o manieră care să-i atragă și să-i determine să ia atitudine. Nu în ultimul rând, a fost scris cu pasiune și talent, cu mare respect pentru adevăr și cu o logică de neclintit. Promotorul acestei publicații, se pare încă de la început, dar cert de la 1915 și până la moartea sa, Ioan Berberianu, a fost un intelectual polivalent, farmacist de mare reputație, dar și om politic, interesat să facă administrație pentru concetățenii săi și literat foarte înzestrat. A avut norocul unor copii talentați, pe care i-a lansat în ziarul său, și care l-au continuat, el și ai lui, vreme de câteva generații, impunând contemporanilor prin competență și integritate.

Lectura „Liberalului Constanței” oferă așadar ocazia de a vorbi despre problemele unui oraș în plină expansiune, ne ajută să cunoaștem viața unui om în totul dăruită comunității în care a trăit, dar în același timp, ne obligă să observăm că peste regimuri politice efemere și chiar peste progresele remarcabile ale tehnologiilor, administrația statului s-a dovedit puțin receptivă la orice schimbare pozitivă.

Unui călător dedicat, peregrin prin Dobrogea la începutul secolului trecut, Constanța i se arăta drept un mare oraș, „cu clădiri înalte și sute de acoperișuri și ferestre scânteietoare“, „siluete verticale și luminoase pe fondul orizontal plin de freamătul valurilor“. Îl impresionau zecile de corăbii din port, încărcate de bogățiile și mirodeniile Orientului, silozurile uriașe, acoperite de nori de praf, macaralele înalte și șirurile de vagoane care așteptau să-și golească conținutul de grâu, ca și tancurile petroliere care își trimiteau materia în pântecele rezervoarelor².

Această veritabilă simfonie a muncii și prosperității celebra o așezare și o comunitate cu un trecut complicat și tumultuos, cu lungi perioade de anihilare și care cu numai câteva decenii în urmă era o așezare oarecare pierdută în întinderea nesfârșită a Imperiului Otoman. Tomisul grecesc și elenistic, mai apoi Constantia romană (de unde și numele modern românesc) și Küstenge-ul otoman, denumiseră pe rând un loc binecuvântat de apropierea mării care atrăsese din timpuri străvechi meseriași și comercianți de pretutindeni, dar și pe efemerii stăpâni ai Dobrogei, iar acum, la porțile secolului al XX-lea, comunitatea își păstrase caracterul cosmopolit, românilor și grecilor adăugându-li-se turcii, tătarii, armenii și evreii³.

---

¹ PPR, 1969, vol. II: 363; 1987, vol. III: 552; 2003, vol. IV: p. 579.

² Mehedinți, Vâlsan, 1972: 395.

³ Mehedinți, Vâlsan, 1972: 394.

Războiul de Independență din 1877-1878 se încheie cu Tratatul de la Berlin (1878) care restabilește echilibrul european și afirmă independența și suveranitatea României, Serbiei și Muntenegrului. Pe masa de șah a marii politici România părea avantajată teritorial, căci primea Dobrogea de Nord și Centrală (vechi posesiuni otomane), dar pierde sudul Moldovei (Cahul, Ismail și Bolgrad)⁴, Rusia lăsându-ne ceea ce oricum avusesem, chiar dacă în vremuri îndepărtate, spre a oferi la schimb ceea ce nu stăpânise niciodată. Circumspect ca întotdeauna, Mihai Eminescu se întreba, într-un mult-citat articol din *Timpul* cum o să putem „cu moralitatea noastră politică și cu sentimentul nostru de dreptate” „să păstrăm acest Orient în miniatură cu tot amestecul lui de popoare” pentru care e nevoie de o strategie „de o adevărată artă și politică”. Căci, încheia autorul, „numai sub cârma de fier a poporului roman” Dobrogea a cunoscut o înflorire relativă, după care a redevenit un pustiu ce „atrage repede prin fertilitatea sa colonii noi, pe care iute le risipește cu ușurința cu care le-a atras”⁵.

Previzunile marelui poet s-au împlinit în anii integrării Dobrogei numai în parte. În următorii 25 de ani autoritățile românești au transformat un sat turcesc aflat în ruină într-un oraș modern, primul port maritim al țării și prima localitate balneară a litoralului. Apropierea mării și oportunitățile economice au sporit în timp relativ scurt populația comunității. Dacă în 1878, Constanța avea 1 263 de suflete⁶, în mai puțin de 50 de ani s-a ajuns la 39 918 locuitori, în 1916⁷, o creștere de peste 28 de ori și corespunzător acestui spor a crescut și populația de origine românească, de la 279 de cetățeni în 1880 (din 5 203), 5%⁸, s-a ajuns la 7 367 din 13 385 în 1902 (mai mult de jumătate)⁹ și la 21 971 din 39 918 (55%)¹⁰ în 1916, pentru care s-au construit 4 766 de clădiri pe o suprafață urbană triplă față de cea din urmă cu numai 40 de ani¹¹. Constanța și-a sporit comunitatea și după război, la data semicentenarului integrării la România, numărând chiar 60000 de locuitori¹².

Interesantă este și repartitia pe profesii, la 1902 preponderenți fiind muncitorii (1137) și comercianții (543), abia devansați de funcționari (602), fiind reprezentate, dar doar în varietatea lor, și meseriile manuale, cei mai mulți – cizmarii (133). Între intelectuali, profesorii sunt cei mai numeroși (35), urmați de 18 medici și 17 avocați. În oraș locuiesc un ziarist (profesionist) și un dentist, dar nu e înregistrat niciun farmacist¹³. Între timp orașul se dotase cu societăți industriale și de exploatare și acumulasese firesc capital administrat de o Banca generală, o Bancă de Scont, alăturându-se și o Bancă Comercială și alta Agricolă. Un potent proprietar și om de

---

⁴ Hitchins, 1994: 68-69.

⁵ Păuleanu, 2005, vol. I: 73.

⁶ Păuleanu, 2005: 86.

⁷ Păuleanu, 2005: 89.

⁸ Păuleanu, 2005: 86.

⁹ Păuleanu, 2005: 88.

¹⁰ Păuleanu, 2005: 89.

¹¹ Păuleanu, 2005.

¹² Păuleanu, 2005, vol. I: 90.

¹³ Păuleanu, 2005: 88.

afaceri, C. Alimănișteanu, o avea pe a lui, și funcționa și o filială Marmorosh-Blank. La 1880 era construit primul bulevard, iar 7 ani mai târziu era înălțată statuia lui Ovidiu. Podul de la Cernavodă și portul maritim asigurau legătura atât cu țara cu care se unise recent cât și cu marile antrepozite comerciale ale lumii. Corespunzător noii sale situații, în oraș s-au construit și clădiri instituționale, precum cele ale Prefecturii, justiției, poștelor, a fost ridicată prima biserică ortodoxă a locului și primele două școli¹⁴.

Anii de început ai secolului al XX-lea aduc alte amenajări, mai cu seamă în perioada în care edilul principal al orașului a fost Ioan Bănescu. O scurtă monografie îi consacră realizările: pavaje, uzina electrică, hala, băile de la Mamaia, gimnaziul „Mircea cel Bătrân“, canalizarea, grădina publică și inițiativele începute, dar nefinalizate și datorită luptei politice cu prefectul Scarlat Vârnav, precum lucrările de alimentare cu apă potabilă din Dunăre, cum se va vedea un subiect de lungă dezbateră în anii care au urmat, dar și altele încheiate, dar fără a respecta proiectele inițiale, precum Cazinoul comunal sau Biserica de Sus¹⁵.

Toate acestea sunt dovezi incontestabile că în anii de dinaintea Primului Război Mondial Constanța a cunoscut o efervescentă economică și socială remarcabilă. „Românizarea“ teritoriilor dintre Dunăre și Mare mergea mână în mână cu nenumărate oportunități de afaceri și pentru întreprinzători. Constanța devenea pe zi ce trece un oraș modern și făcea primii pași și în edificarea unei clase mijlocii cu persoane specializate în diverse domenii, capabile să ridice nivelul educației și sănătății și să ofere instituțiilor statului persoane de integritate și competență.

Din păcate, acești factori incontestabili de progres erau obstaculați de tot felul de racile politicianiste. Administrația (620 de funcționari)¹⁶ era erodată de clientelism și nepotism și supradimensionată cu persoane de moralitate îndoielnică, neprofesionalizate și departe de a-și înțelege menirea. Jocurile politice locale, de multe ori complet autonome față de centru, lăsau mult loc hazardului sau bunului plac al unui lider care era suficient să-și fidelizeze o masă de acoliți pentru a transforma comunitatea într-un domeniu personal. Toate acestea aveau consecințe grave asupra administrării localității, sume importante din buget erau irosite printr-o proastă gospodărire sau pur și simplu însușite, iar unele probleme de stringentă necesitate și de mare interes public amânate *sine die*. Degeaba Constanța oferea la începutul Primului Război Mondial „spectacolul modernității târzii“¹⁷ cu zeci de clădiri impunătoare dacă aprovizionarea cu apă potabilă nu era rezolvată¹⁸, iluminatul electric, ca și tramvaiul, reprezentau mari probleme și în jurul montării unui felinar

---

¹⁴ Vulcan, 1910: 16.

¹⁵ Vulcan, 1910.

¹⁶ Păuleanu, 2005, vol. I: 88.

¹⁷ Păuleanu, 2005, vol. II: 403. Autoarea consideră că în Constanța secolelor al XIX-lea și al XX-lea s-a desfășurat un *spectacol al modernității târzii* pentru voința de schimbare arătată de liderii politici ai timpului, de la Carol I la Mihail Kogălniceanu și Ion C. Brătianu, pentru geniul unor mari constructori de talia lui Anghel Saligny și capacitățile organizatorice ale unor edili locali, care au revenit la valorile Antichității greco-latine, cu accent pe exilul și moartea lui Ovidiu.

¹⁸ Dominte, Mișu, 2009: 107-108.

pe o stradă aveau loc lupte epice, malurile mării nu erau consolidate, iar pietruirea străzilor oferea un subiect de interminabile controverse. Contradicțiile între forma unei așezări strălucitoare și modul în care administrația rezolva fondul, un standard de viață cât mai ridicat pentru locuitorii săi, domina și aici agenda publică¹⁹.

În această lume efervescentă, dar complicată, care își stabilea, nu fără zgomot, ierarhiile de putere, poposea spre sfârșitul secolului al XIX-lea tânărul farmacist Ioan Berberianu, cu soția și cei patru copii ai săi, convins că a ajuns în Țara Făgăduinței²⁰. Se născuse la Craiova, într-o familie de etnici sârbi, pe la 1859²¹ și urmase cursuri școlare și universitare încununată cu o diplomă de licență în farmacie în 1885²². Între timp își găsisese soția la Brașov, într-o familie de etnici germani, veniți la poalele Tâmppei în secolul al XVIII-lea din Tirol și în anul încheierii studiilor se născuse și primul copil²³. După peregrinări la Piatra Neamț (unde s-a născut o fetiță, Hygeea)²⁴ Buzău și Turnu Severin, familia s-a stabilit la Calafat, unde mai mulți ani a fost diriginte arendator al farmaciei din localitate²⁵. După demersuri îndelungate, Berberianu obținea în 1895, probabil împreună cu soția, cetățenia română, dar din păcate, în anul următor îi înceta contractul și se vedea astfel obligat să părăsească localitatea²⁶. Va alege atunci Constanța, cu gândul unei bune oportunități în specialitate, pentru care avea toate calificările solicitate și pentru care era dispus să lucreze în continuare²⁷. Nu avea, în afara unui mic capital rezultat din muncă, vreo altă avere, și nici vreun prestigiu moștenit de la antecesori, ambele condiții indispensabile pe atunci de a promova pe scara socială și politică.

E locul, odată ajunși aici, să facem câteva considerații cu caracter mai general spre a înțelege că acceptarea sa în societatea constănțeană nu s-a făcut ușor. Era un cetățean român de dată recentă, inteligent și capabil, cu o prestație profesională impresionantă, căci produse ale farmaciilor unde lucrase fuseseră deja premiate la mari expoziții internaționale²⁸ și după participarea la Congresul Medicilor și Naturaliștilor de la Roma din 1894, fusese ales vicepreședinte al secției de farmacologie²⁹. Pentru el nu era însă suficient. Plasat în elita societății tinere din România acelor ani, simțise că țara se afla în plină schimbare și era pregătit să se implice. Dinăuntru unei lumi aparent stabile, dominate însă de reguli de conduită ce păreau eterne, el și alții asemenea lui aspirau spre o democrație întemeiată pe mai multă dreptate socială, simțeau un interes bine motivat pentru ameliorarea condițiilor de viață ale concetățenilor.

---

¹⁹ *Liberalul Constanței*, 1/27.07.1913: 1, motiv pentru care în manifestul liberal pentru constănțeni, înaintea alegerilor comunale din 1913, erau așezate la loc de frunte în prioritățile viitorului Consiliu Comunal.

²⁰ *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 1.

²¹ *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 1.

²² SANIC, MI, DGSS, 3/1918: f. 112.

²³ *Liberalul Constanței*, 7/14.03.1920: 1.

²⁴ Teodorescu, 2015, vol. I: 278.

²⁵ SANIC, MI, DGSS, 3/1918: f. 112.

²⁶ SANIC, MI, DGSS, 3/1918: f. 112.

²⁷ *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 1.

²⁸ *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 1.

²⁹ *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 1.

țenilor lor și își doreau o țară întinsă între granițele ei firești, subiecte îndelung abordate în paginile „*Liberalului Constanței*“. Înțelesese că aspirațiile lui ar avea un sens dacă s-ar asocia unei forțe politice care să-l reprezinte și, încă foarte tânăr, intrase în rândurile Partidului Național Liberal unde, peste toate dezamăgirile, avea să rămână până la sfârșitul vieții³⁰.

Ajuns la Constanța, se instalase relativ repede într-o poziție socială stabilă, căci obținuse o coproprietate în farmacie împreună cu un asociat³¹. A dorit însă a-și valorifica potențialul și în plan politic, intenționând o ascensiune rapidă în conducerea administrației locale. A fost în cele din urmă acceptat și promovat, mai întâi ca președinte al Camerei de Comerț Constanța (1898)³², apoi ca membru în Consiliul Comunal și consilier la Primărie³³, pentru competența sa și combativitatea deosebită. Potentații locali n-aveau însă să-i ierte graba cu care și-a dorit aceste promovări și mai târziu aveau să-i reproșeze deschis că la data sosirii în oraș „nu avea niciun merit (a se înțelege acolo dovedit), nicio capacitate, decât un nume uzurpat“ (aluzie probabil la originea sa străină) într-un oraș care te-a primit fără niciun „bilet de identitate“. Această tardivă răbufnire ne arată foarte clar că organizația liberală din Constanța înțelegea să-l folosească pe Berberianu pentru capacitățile sale³⁴, dar că autoritățile locale îi suportau greu independența, fermitatea aprecierilor și capacitatea de ripostă ori de câte ori se considera nedreptățit.

Totuși, dincolo de planul politic, unde s-a remarcat foarte repede, Berberianu a obținut în primii săi ani constănțeni și alte succese. Dornic să-și câștige popularitate, el nu a ezitat să-și valorifice calități literare probabil și anterior exersate, publicând poezii în revista „*Ovidiu*“ împreună cu prietenul P. Vulcan³⁵, să ia parte frecvent, împreună cu soția, la seratele literar-dansante ale orașului, alături de întreaga protipendadă a locului³⁶ și să aibă inițiativa întemeierii unui ateneu, după modelul celui bucureștean, un spațiu destinat manifestărilor științifice, teatrale și muzicale³⁷. Avea în jurul său o sută de tovarăși, câștigați de partea acestei cauze, dar cum noua instituție se înființa din donații, era nevoie de un număr sporit de membri în comitetul organizator, implicit de donatori, o întâlnire fondatoare fiind convocată în iunie 1899. Între cei cu care se asociase se afla și profesorul Virgil Andronescu, deocamdată obscur suplinitor³⁸, care nu ezita să-i solicite la nevoie bani generosului său prieten. Cel de mai sus îl va însoți pe Berberianu într-o lungă istorie liberală și, cum se mai întâmplă, despărțirea lor la un moment dat se va face cu mare zgomot,

---

³⁰ *Liberalul Constanței*, 25/3.09.1922: 3.

³¹ SANIC, MI, DGSS, 3/1918: f. 113.

³² *Liberalul Constanței*, 1/28.01.1923: 3.

³³ *Liberalul Constanței*, 1/15.08.1915: 2.

³⁴ *Liberalul*, 23/16.08.1915: 1.

³⁵ *Liberalul Constanței*, 38/14.06.1915: 2.

³⁶ Păuleanu, 2005, vol. I: 404.

³⁷ Păuleanu, 2005, p. 261.

³⁸ *Liberalul Constanței*, 6/23.04.1922:1, căci cel numit fusese incapabil să treacă de examenul de capacitate obligatoriu pentru a obține o catedră ca titular în învățământ.

întunecând ultimul an de viață al eroului subiectului nostru³⁹. Tot acum el finalizează, la capătul a zece ani de muncă, o lucrare monumentală, *Examenul de asistent în farmacie*, de fapt un tratat de specialitate, până târziu în primii ani post-belici, cea mai completă lucrare în specialitatea sa⁴⁰.

Carierea profesională și politică a lui Berberianu a continuat și în primii ani ai secolului următor. În 1906, reprezenta la Bruxelles, la un nou Congres de Farmacie, pe colegii din România, și era ales la final vicepreședinte al asociației organizatoare⁴¹. Paralel însă, rămas fără partenerul său, care tocmai decedase, începea calendarul concursurilor pentru concesionarea proprietății unei farmacii, unde a obținut mereu note mari, dar insuficiente pentru a se stabili definitiv în Constanța, locul său fiind atribuit altor competitori⁴². Sunt de asemenea anii unor eforturi financiare copleșitoare, căci Berberianu dorește ca toți copiii săi să urmeze cursuri universitare (între timp se născuse, chiar în 1900, ultimul dintre ei, Traian Ulpiu). În același timp, ceilalți patru, Mircea (care pregătea un doctorat la Sorbona), Hygeea, studentă la două facultăți, farmacie și științe, Vintilă, care urma studii de drept, și Ionel, încă licean, solicitau tatălui eforturile financiare aferente școlarității lor⁴³.

Decontul îl va face mai târziu, când a fost acuzat că a lăsat în urmă mai multe polițe protestate⁴⁴ (neplătite la termen) și că pe vremea când era consilier comunal ar fi încasat un salariu de 3500 de lei lunar⁴⁵, ceea ce i se pare reclamantului enorm. Învinuitul răspunde cu calm acuzațiilor, relatând că în acei ani a ridicat o casă pentru familia sa pe strada Marcu Aureliu cu o fundație care, implantată într-un sol nisipos, s-a dovedit foarte costisitoare. A protestat polițele pentru că taxele de școlarizare pentru copiii săi și cheltuielile casei adunau o sumă considerabilă, și atunci, pentru a se achita, a preferat în cele din urmă să vândă casa abia construită. Avea să-și ridice alta, pe strada Decebal, mai ieftină, cu doar 14000 de lei, pentru care a împrumutat integral suma de cumpărare. În ceea ce privește salariul de consilier comunal, a ridicat diurna de 1523 lei lunar plus un ajutor pentru studiile doctorale ale lui Mircea, de 900 lei, ceea ce conduce la un total de 2423 lei, mult sub suma ce i-a fost imputată. Acuzelor indirecte de corupție li se adăugau gesturi de inamicizie ale unor membri ai Consiliului Comunal, devalate mult mai târziu și care l-au determinat la un moment dat să demisioneze din funcție. Într-o ședință a formulat soluții pentru marile probleme de edilitate ale orașului și tovarășii lui, în loc să-l susțină, au

---

³⁹ *Liberalul Constanței*, 3/26.03.1922: 1, dată de la care, începând cu acest număr, Berberianu declanșează o campanie contra fostului și actualului primar liberal Virgil Andronescu, care se va prelungi până la sfârșitul anului.

⁴⁰ Berberianu, 1899-1900.

⁴¹ *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 1.

⁴² SANIC, MI, DGSS, 3/1918: f. 113.

⁴³ Teodorescu, 2015, p. 278 (pentru Hygeea), *Liberalul Constanței*, 7/14.03.1920: 1 (pentru Mircea Berberianu) *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 2 (pentru ceilalți copii ai lui Ioan Berberianu).

⁴⁴ „Cazul Berberianu. Documente și fapte”, în *Liberalul Constanței*, 24/22.02.1915: 1.

⁴⁵ *Liberalul Constanței*, 12/25.12.1913: 3.

amenințat cu demisia în bloc dacă propunerile lui vor fi acceptate, pentru că astfel el va câștiga primăria până la sfârșitul vieții⁴⁶.

Anul 1911 a fost însă pentru Berberianu un timp cu satisfacții excepționale. Trei din cei cinci copii ai săi încheiau studiile, doi dintre ei în condiții de excelență. Mircea Berberianu obținuse o diplomă doctorală la Sorbona și se pregătea, sub oblăduirea profesorului C.I. Istrati (1850-1918), unul din fondatorii școlii românești de chimie, pentru o mare carieră universitară, echivalându-și în acel an titlul dobândit în Franța⁴⁷. După școala militară, încheiată cu gradul de sublocotenent de infanterie, el obținea în iarna 1912-1913 postul de șef de lucrări la Facultatea de Științe a Universității București⁴⁸.

Nu mai puțin ambițioasă, sora sa mai mică, Hygeea, predestinată parcă de la naștere să-și urmeze tatăl, primind atunci numele zeiței farmaciei, obținea, de data aceasta la București, două diplome, una după dorința lui Ioan Berberianu și cealaltă în științe⁴⁹. La sfârșitul anului, ea se căsătorește cu un coleg, Nicu Teodorescu, potrivit unei simpatice legende de familie, viitorul ginere găsindu-și viitorul socru, atunci când a venit să-și ceară aleasa de soție, într-o situație delicată. Cum am mai spus-o, Ioan Berberianu vânduse casa din strada Marcu Aureliu și momentan nu avea o locuință stabilă. Cererea în căsătorie s-a consumat deci în curtea imobilului, pe o bancă, într-un chioșc⁵⁰. Din păcate, fata lui Berberianu nu a profesat niciodată. Instalată cu soțul la Slobozia, mai apoi, după război, la Alexandria, în Teleorman, s-a ocupat de gospodărie și a crescut cei cinci copii ai familiei sale⁵¹.

Tot în acest an, avea loc la Constanța un congres de farmacie, între organizatori numărându-se și proaspătul socru, reuniunea fiind urmată la încheierea ei de o excursie la Constantinopol⁵².

1913, doi ani mai târziu, avea să se dovedească crucial pentru Ioan Berberianu. Avea 54 de ani, o situație materială mulțumitoare, o prestație publică foarte consistentă, ce-i adusese prestigiu și popularitate, iar Partidul Liberal, al cărui membru era de multă vreme, se afla în plină ascensiune, aducând la ordinea zilei două probleme de mare interes: colegiul electoral unic și reforma agrară⁵³. La putere erau însă conservatorii, un guvern de coaliție cu conservator-democrații lui Take Ionescu, sub președinția lui Titu Maiorescu. În perspectiva conflictului balcanic abia încheiat, cei doi își îndepliniseră mandatul încredințat cu succes. Negocierile de pace de la București ne aduseseră Dobrogea de Sud, până la linia Turtucaia-Balcic și bătrânul prim-ministru (avea 73 de ani) considera că a atins punctul cel mai înalt al carierei

---

⁴⁶ Vezi nota 33.

⁴⁷ *Liberalul Constanței*, 7/14.03.1920: 1, consacrat în paginile 1 și 2 în întregime lui Mircea Berberianu, care murise în 1917 de febră tifoidă la Iași.

⁴⁸ *Liberalul Constanței*, 7/14.03.1920: 1.

⁴⁹ Teodorescu, 2015: 278.

⁵⁰ Teodorescu, 2015: 20.

⁵¹ Teodorescu, 2015: 275.

⁵² Păuleanu, 2005, vol. II: 73.

⁵³ Hitchins, 1994: 154.

sale publice și se gândea să demisioneze, cu atât mai mult cu cât poziția lui față de reformele preconizate de liberali era în totul contrarie. Devenise clar deci că, după încheierea negocierilor de pace de la capătul celui de-Al Doilea Război Balcanic, liberalii, conduși de Ion I.C. Brătianu, vor prelua din nou puterea.

În aceste condiții atât de favorabile unei schimbări în viața politică apărea la 27 iulie 1913 publicația „*Liberalul Constanței*“, organ al Partidului Național Liberal Constanța, săptămânal, condus de un comitet de redacție din rândurile căruiua făcea parte și Ioan Berberianu⁵⁴. Noul hebdomad ar vedea lumina tiparului în preajma alegerilor pentru desemnarea celor 15 consilieri comunali ai localității, care urmau a se desfășura câteva zile mai târziu, luni, 29, și miercuri, 31 iulie⁵⁵.

Era firesc ca în această situație grupul liberal să formuleze un manifest pentru alegători, după cum la fel de firesc era să-l asocieze cu o drastică condamnare a vechii administrații conservatoare a Constanței în care primarul Titus Cănanău, deși înscrisese „o pagină frumoasă și de laudă în istoria acestui oraș“, nu reușise „să corecteze dezvoltarea Constanței așa cum fusese croită de predecesorii săi și care în esență rămânea monstruoasă“⁵⁶.

Documentul de mai sus formula un program de lucrări edilitare foarte ambițios ce ar fi trebuit să rezolve într-un timp rezonabil toate problemele stringente ale urbei de la malul mării: construcția celei de-a treia biserici, localuri pentru toate școlile primare, cadastrul orașului, iluminatul electric și tramvaiul, aducerea apei de la Dunăre și extinderea rețelei de distribuție, pavarea cu piatră cubică și asfaltarea întregului oraș, abatorul comunal, canalizarea, baia comunală populară și bulevardul de centură⁵⁷. Pe lista candidaților la Consiliul Comunal la Colegiul I se afla și Ioan Berberianu⁵⁸.

Rostul noii gazete era să propage, în cercuri din ce în ce mai largi, ideile și principiile Partidului Liberal⁵⁹, totul în patru pagini, format mare, cu o structură ce se va păstra pe întreaga durată a apariției sale, constituită în linii mari în două serii, împărțite cronologic de anii războiului și cei imediat post-belici, cea dintâi între 1913-1916 și cea de-a doua între 1920-1928. Nu era singurul ziar liberal din provincie și nici cel dintâi (altele au apărut înainte de război la Alexandria, Călărași, Craiova, Bacău și Bârlad), dar s-a dovedit printre cele mai longevive⁶⁰.

Prima pagină era atribuită actualității de partid, cu destule detalieri locale, extinsă și în paginile 2-3 atunci când evenimentele o cereau. De regulă însă, paginile

---

⁵⁴ *Liberalul Constanței*, 1/27.07.1913: 1, fapt dovedit ulterior când, la preluarea funcției de proprietar și director, Ioan Berberianu a ieșit din comitetul de redacție al ziarului *Liberalul*, care a apărut în martie 1915.

⁵⁵ *Liberalul Constanței*, 1/27.07.1913: 1.

⁵⁶ Vulcan, 1910: 15.

⁵⁷ *Liberalul Constanței*, 1/27.07.1913: 1.

⁵⁸ *Liberalul Constanței*, 1/27.07.1913: 1.

⁵⁹ *Liberalul Constanței*, 1/27.07.1913: 1.

⁶⁰ Cu numele *Liberalul* apăruseră publicații la Alexandria (1908, 1909), Călărași (1907-1911), Craiova (1908-1914). PPR, 1987, vol. II: 361; precum și la Buzău (1907-1908; 1909-1910) și Bârlad (1907). PPR, 1987, vol. II: 361, 362.

de interior erau consacrate problemelor de edilitate locală, cu comunicări de la ședințele Consiliului Comunal, rapoarte ale ajutorilor de primari sau articole de întâmpinare pentru realizări de perspectivă. Tot aici, luni de zile, a fost deschis un dosar al administrației comunale conservatoare, în ansamblu considerată risipitoare și coruptă, autoarea unui jaf din banii publici care a „nenorocit orașul“, cum aflăm încă din primul număr. Atunci când publicațiile conservatoare din Constanța îl atacă, Berberianu răspunde întotdeauna argumentat și nu de puține ori vehement, spulberând acuzațiile ce i se aduc și recâștigându-și, de fiecare dată, onoarea lezată. Pagina a patra era consacrată reclamelor, sursa sigură pentru continuitatea publicației, dincolo de un succes la public care îi explică longevitatea⁶¹.

Până la preluarea publicației de către Ioan Berberianu, cu scandal, trebuie s-o spunem, la începutul anului 1915, revista a fost condusă de un comitet de redacție format din personalități liberale care se vor devoala abia după eliminarea viitorului proprietar și director⁶².

Din ianuarie 1915, când Ioan Berberianu a cumpărat revista, deși publicația își păstrează profilul liberal și anunță a fi condusă tot de un comitet de redacție, noul ei posesor îi accentuează caracterul de familie. Chiar dacă și în anii anteriori, atât Berberianu, cât și fiul său mai mare, Mircea, semnaseră în „Liberalul Constanței“, de acum încolo directorul este prezent aproape în fiecare număr, iar cel de-al doilea devine indispensabil. Așa se explică cum apar scrise de el articole pe subiecte dintre cele mai diverse, de la articole cu conținut strict științific⁶³, la comentarii de război la care își arată întreaga sa simpatie pentru Franța⁶⁴ și până la articole de atitudine⁶⁵ în favoarea tatălui său, pe care îl consideră, în unele situații ultragiatic.

În ziarul „Liberalul Constanței“ întâlnim și articole semnate de Vintilă Berberianu, dar mult mai rar, iar atunci când paternitatea sa pare ascunsă în spatele inițialelor V.I.B., urmează dezmințiri apăsate. O cercetare atentă asupra numerelor ziarului din acei ani ar putea duce la identificarea pseudonimelor de rezonanță literară și istorică latină în spatele cărora s-ar putea ascunde tot cei trei mai sus numiți⁶⁶, între autori numărându-se de la un moment și vechiul prieten Petru Vulcan care mărturisește că a semnat și va semna cu numele lui Iulius Caesar⁶⁷.

Insistența cu care anumite subiecte de interes public sunt abordate constant pe durate lungi trădează însă serioase disfuncții în Consiliul Comunal, fricțiuni datorate

---

⁶¹ Structura gazetei după modelul anunțat în primul număr va fi menținută pe toată durata apariției sale.

⁶² Editorialul cu titlul „Dezbinări nenorocite și certuri” în *Liberalul Constanței* 23/16.08.1915: 1, replică la un articol publicat în *Liberalul*, 1/15.03.1915: 1.

⁶³ Primul său articol sub genericul „Fapte și idei din domeniul științei”, în *Liberalul Constanței*, 10/17.10.1914: 2.

⁶⁴ Editorialul „Franța eternă” în *Liberalul Constanței*, 6/21.09.1914: 1.

⁶⁵ Articolul „Vremuri noi, oameni vechi”, unde Mircea Berberianu contestă vehement că tatăl său a luat mită, în *Liberalul Constanței*, 20/25.01.1915: 1.

⁶⁶ În numărul 35 din 24 mai 1915 al *Liberalului Constanței* este publicată fotografia lui Vintilă Berberianu, prezentat drept colaborator. În același număr, tot pe pagina 1, se tipărea editorialul *Recunoștința e o plantă rară*, sub semnătura misteriosului V.I.B.

⁶⁷ *Liberalul Constanței*, 38/4.06.1915: 1.

unor interese divergente și uneori opoziția surdă a primarului Virgil Andronescu, altădată prieten, pe care Berberianu o va remarca mult prea târziu⁶⁸.

Este însă cert că vehemența cu care era contestat de adversari, care pare uneori orchestrată chiar de tabăra proprie, avea drept scop să-l mențină permanent în atenție cu campanii de presă negative, după principiul bine-știut – calomniază, calomniază, până la urmă tot rămâne ceva.

Încă din numărul inaugural, „*Liberalul Constanței*“ face publicitate candidaților Partidului Liberal pentru alegerile comunale de la sfârșitul lui iulie⁶⁹, iar după victorie, urmată de constituirea noului consiliu, pe 28 august 1913, V. Andronescu este desemnat primar, flancat de primul ajutor de primar, Ștefan Dan, și de cel de-al doilea, I. Berberianu⁷⁰. În același timp, sunt anunțate chiar de ultimul din seria de mai sus primele măsuri în favoarea localnicilor: ieftinirea pâinii și a peștelui, precum și a curentului electric, toate adăugate stabilirii unor prețuri maximale pentru închirierea gheretelor comercianților⁷¹. Cum îi stă bine oricărei publicații care vrea să atragă de la primul număr atenția cititorilor, inaugurarea „*Liberalului Constanței*“ coincide cu o canonadă furibundă împotriva antecesorilor la primărie, acuzați că „au nenorocit orașul“: împrumuturi de 7 milioane, în situația în care au fost operate exproprieri scandaloase în valoare de 3 milioane, iar alte 3 milioane au fost risipite pentru consolidarea malurilor mării, la care se adaugă alte două, când de fapt devizul de 7 milioane trebuia acoperit integral de stat, alte 5 milioane s-au dus „fără să se vadă ceva“, canalizarea orașului s-a făcut cu tuburi de beton în loc de bazalt, iar aducerea apei din Dunăre a fost ținută pe loc un an, timp în care „rezervoarele s-au spart și s-au dărâmat“⁷².

Dosarul administrației comunale conservatoare va avea în continuare multe file, proasta gospodărire a resurselor disponibile și condamnabila ineficiență fiind la ordinea zilei. Astfel, vor fi denunțate pe rând falșul în actele publice⁷³, destrăbălarea în finanțele orașului⁷⁴, iar în legătură cu construcția Palatului Comunal se va vorbi chiar de „lipsă de scrupul boierească“⁷⁵. În același timp, preluarea în forță a conducerii primăriei, inclusiv de către Ioan Berberianu, e dovedită prin intenții generoase, deocamdată doar anunțate. Marea hală va fi funcțională de la 1 ianuarie 1914⁷⁶, după care, mai realist, al doilea ajutor de primar mută termenul la 1 aprilie, același an⁷⁷. Totodată, un comitet desemnat tot de el va studia ameliorările aici necesare (la hală), în discuție fiind și noul abator⁷⁸.

---

⁶⁸ *Liberalul Constanței*, 2/19.02.1922: 1.

⁶⁹ *Liberalul Constanței*, 1/27.07.1913: 1.

⁷⁰ *Liberalul Constanței*, 3/1.10.1913: 1.

⁷¹ *Liberalul Constanței*, 3/1.10.1913: 1.

⁷² Dosarul administrației comunale conservatoare începe în *Liberalul Constanței* cu numărul 1/27.07.1913: 2.

⁷³ *Liberalul Constanței*, 5/20.10.1913: 2.

⁷⁴ *Liberalul Constanței*, 7/15.11.1913: 2.

⁷⁵ *Liberalul Constanței*, 6/7.11.1913: 3.

⁷⁶ *Liberalul Constanței*, 8/24.11.1913: 3.

⁷⁷ *Liberalul Constanței*, 15/20.01.1914: 3.

⁷⁸ *Liberalul Constanței*, 8/24.11.1913: 3.

În ianuarie 1914, când liberalii sunt chemați de suveran să-i înlocuiască la guvern pe conservatori, la Constanța are loc o mare adunare populară și semn că se număra printre liderii partidului său, la miting este chemat să vorbească și Ioan Berberianu⁷⁹. Încă din primele zile ale noului an, „Liberalul Constanței“ începe să furnizeze informații de la Consiliul Comunal, între cele dintâi fiind proiectul celei de-a treia biserici, încredințat arhitectului Nicolescu, care ar dori o sinteză între ctitoriile de la Cozia și Arnota⁸⁰. Aflat mereu în atenția generală, Berberianu anunță că are pe agenda imediată pietruirea și asfaltarea orașului⁸¹.

Victoria în alegeri a liberalilor este un bun prilej de sărbătoare și, ca să dovedească armonia din organizația constănțeană, Berberianu nu ezită să toasteze la o petrecere pentru noul primar, după care e răsplătit cu aprecieri elogioase, fără a fi uitat fiul său Vintilă, care ar fi rezolvat „sute de procese electorale“⁸². Nu știm cât de sincere erau vorbele mari de la banchete și laudele din ziare, dar este cert că euforia liberală a revenirii la putere acoperea momentan toate neînțelegerile.

Încet-încet, peste zarva instalării noului guvern liberal, încep să intre în atenție lucrările de edilitate din programul anunțat cu un an în urmă. Vine mai întâi rândul determinării diferitelor cartiere din partea de sus a orașului⁸³. Urmează aducțiunea apei de la Sutghiol pentru scopuri industriale, iluminatul orașului și tramvaiul electric, pentru care Berberianu va pleda constant ani de zile, motiv pentru care este însărcinat să facă oferte pentru un motor diesel de 600-800 cai-putere⁸⁴. În fine, sunt luate în discuție și reglementări noi pentru vânzarea peștelui la hale⁸⁵.

Cum înfăptuirea reformelor liberale presupunea modificarea legii fundamentale, abia aleasă noua adunare legislativă este suspendată, și începe o nouă perioadă electorală, dedicată acum Constituentei. În ziua în care „Liberalul Constanței“ publica discursul deputatului local Ioan N. Roman despre Dobrogea Nouă (așa cum se constituise după Tratatul de la București din 1913) în dosarul de alimentare cu apă a orașului, ziarul liberal pleda pentru utilizarea surselor din Dunăre exploatabile la Cernavodă Hinog⁸⁶. Preocupat de atâtea, Berberianu găsește timp să meargă la București să cerceteze pavarea străzilor și felul în care sunt organizate abatorul și halele, constatările lui fiind expuse într-un raport publicat⁸⁷. La începutul lui mai, primarul Andronescu oferea un interviu publicației și în mod foarte curios, subiectele mai vechi, atât de dragi ajutorului său, sunt ocolite, șeful administrației are alte proiecte, arătându-se interesat de alimentarea cu apă, dar doar pentru marile industrii

---

⁷⁹ *Liberalul Constanței*, 14/15.01.1914: 1.

⁸⁰ *Liberalul Constanței*: 14/15.01.1914: 2.

⁸¹ *Liberalul Constanței*, 16/3.02.1914: 2.

⁸² *Liberalul Constanței*, 19/23.02.1914: 2, unde Berberianu este lăudat pentru activitatea sa infatigabilă (neobosită).

⁸³ *Liberalul Constanței*, 28/4.05.1914: 3.

⁸⁴ *Liberalul Constanței*, 21/9.03.1914: 3.

⁸⁵ *Liberalul Constanței*, 22/16.03.1914: 3.

⁸⁶ *Liberalul Constanței*, 25/13.04.1914: 3.

⁸⁷ *Liberalul Constanței*, 27/27.04.1914: 3

care ar urma să se dezvolte, în mod special pentru rafinăriile de petrol, la „gura conductei“ ce va fi adusă la Constanța⁸⁸.

O lună mai târziu, Berberianu era la Hinog-Cernavodă unde semna, alături de câțiva tehnicieni, un proces-verbal de recepție potrivit căruia după 28 iunie 1914, timp de 15 zile, câte 12 ore pe zi, apa din Dunăre ar trebui să ajungă la Constanța⁸⁹. Ultimul număr din sezonul 1913-1914, apărut înaintea vacanței de vară, care pentru acest ziar se va încheia de regulă la jumătea lunii august, este consacrat unei ample informări cu privire la consolidarea malurilor mării⁹⁰.

Primul an de activitate al ziarului, acum încheiat, consemna realizări punctuale, precum faptul că se făcuse ordine în piață și se evaluaseră fără ameliorări consistente, care ar fi trebuit să urmeze, stadiul iluminatului public, pavării, sau aprovizionării cu apă potabilă de la Dunăre. Conflictelor de la Primărie fuseseră surdinizate, dar la reluare, în august, Berberianu se vedea obligat să conteste afirmațiile despre repetatele sale conflicte și chiar despre un scandal în Consiliul Comunal înainte de vacanță, adevărul, care avea să se afle ulterior, fiind că momentan nu se dorea oficializarea unor neînțelegeri care mocneau demult și care vor deveni publice câteva luni mai târziu⁹¹.

Sfârșitul verii și începutul toamnei, dominat de Marele Război, acum în plină desfășurare, și mai apoi de moartea Regelui Carol I și încoronarea succesorului său Ferdinand, aruncă o vreme subiectele de interes local în plan secundar. În acest context, Mircea Berberianu publică primul său articol de politică europeană despre Franța eternă⁹², iar Petru Vulcan (alias Iulius Cezar) se alătură redacției cu un text despre conflictul european abia început⁹³. Printre rânduri, aflăm totuși că în Consiliul Comunal se discută despre marele parc al orașului⁹⁴, de pavarea străzilor, aici dilema fiind dacă cu piatră cubică sau macadam⁹⁵ și de ieftinirea pâinii, alt subiect de durată, ca și cea a cărnii (la primul produs, cu prețuri între 30 de bani – calitatea I și 20 de bani – calitatea a III-a, după valoarea și culoarea făinii), iar în ce privește prețul animalelor de consum, vițelul, berbecul și porcul s-ar vinde cu 1 leu/kilogramul, vaca cu 90 de bani și oaia cu 80 de bani⁹⁶. Mircea Berberianu își extinde colaborarea, abordând și subiecte științifice, sub genericul *Fapte și idei din domeniul științelor*⁹⁷, iar Iulius Caesar, cu un titlu care se va repeta, *Atunci când ceasul ne-o suna*, face o emoționantă pledoarie pentru unirea cu teritoriile de peste munți⁹⁸.

---

⁸⁸ *Liberalul Constanței*, 28/4.05.1914: 1.

⁸⁹ *Liberalul Constanței*, 36/29.06.1914: 3.

⁹⁰ *Liberalul Constanței*, 37/8.07.1914: 2.

⁹¹ *Liberalul Constanței*, 1/17.08.1914: 1.

⁹² *Liberalul Constanței*, 6/21.09.1914: 1.

⁹³ *Liberalul Constanței*, 7/28.09.1914: 1.

⁹⁴ *Liberalul Constanței*, 2/24.08.1914: 2.

⁹⁵ *Liberalul Constanței*, 6/21.09.1914: 2.

⁹⁶ *Liberalul Constanței*, 7/28.09.1914: 2 și 11/26.10.1914: 3.

⁹⁷ *Liberalul Constanței*, 3/31.08.1914: 2.

⁹⁸ *Liberalul Constanței*, 12/2.11.1914: 1.

Adversarii lui Berberianu nu cunosc însă liniștea și „Conservatorul Constanței” se arată nemulțumit de unul din ajutorii primarului, „ceea ce am mai auzit și de la alții, cu atât mai mult cu cât până acum se bucură de o popularitate nemeritată”⁹⁹. Cel atacat se arată însă de neclintit, problemele orașului sunt și vor fi pentru el prioritare. Pentru a rezolva complicata problemă a aducțiunii apei potabile din Dunăre, el prezintă trei rapoarte Primăriei, cercetând nu doar sursa de la Hinog, unde insistă că s-au făcut lucrări de proastă calitate, dar și pe cele de la Dorobanțu și Murfatlar¹⁰⁰. Mai devreme, încercase să domolească agitația brutarilor din Constanța, tentați să cumpere făină ieftină cu care să facă pâine scumpă¹⁰¹ și se ocupase și de parcelarea grădinii Mircea Vodă¹⁰².

Începutul anului 1915 aduce o scindare importantă în conducerea liberală de la Constanța, trădată prin câteva gesturi, momentan neînsoțite de comentarii pe măsură. Este cert că la 1 februarie 1915 Ioan Berberianu a cumpărat și a preluat conducerea „Liberalului Constanței”¹⁰³ și că o lună mai târziu organizația locală de partid își scoate propriul ziar, „Liberalul” din al cărui comitet de redacție directorul celuilalt nu mai face parte, dar vechea conducere a partidului este reprezentată *in corpore*, cu C. Alimănișteanu președinte, I. Ghibănescu, între membri, la loc de frunte aflându-se și primarul Virgil Andronescu¹⁰⁴. Deocamdată, părțile aflate în conflict nu își fac cunoscută poziția, dar în lunile februarie și martie 1915, Berberianu este victima unor atacuri repetate, venite mai cu seamă din partea „Conservatorului Constanței”, fie pentru că adversarii au simțit că poziția ajutorului de primar nu mai este atât de puternică, fie pentru că în provincie toată lumea cunoaște pe toată lumea și n-ar fi de mirare ca aceste mici nemernicii să fi fost puse la cale tocmai de tovarășii de care abia se despărțise. Astfel, în spatele unei banale instalări a unui felinar – e drept pe strada unde își ridicase recent o casă – se află acuze indirecte de furt, de unde altfel decât din banii statului¹⁰⁵.

Nu trec nici două săptămâni și, deși într-un oraș mic biografia unui demnitar local e știută de toată lumea, adversarii dezvăluie că a protestat trei polițe, deși toate în sume mici, cu care, chipurile, și-ar fi ridicat „ecaretele mândre și impunătoare” (aici în sensul de acarete) pe care casa lui Berberianu, despre care a mai fost vorba, le cuprindea¹⁰⁶. Dezmințirile lui Berberianu au făcut obiectul unei discuții în paginile de mai sus. Tot atunci, curioasă coincidență, aceiași delatori îl acuză că ar fi luat mită pentru un contract cu un măcelar chiriaș, mai târziu dovedindu-se că de fapt proprietarul locului ar fi evitat o evacuare în schimbul unei declarații false în acest sens¹⁰⁷.

---

⁹⁹ *Liberalul Constanței*, 3/31.08.1914: 1.

¹⁰⁰ *Liberalul Constanței*, 4/7.09.1914: 1-2 și 5/14.09.1914: 1-2.

¹⁰¹ *Liberalul Constanței*, 3/31.08.1914: 2.

¹⁰² *Liberalul Constanței*, 5/14.09.1914: 1-2.

¹⁰³ *Liberalul Constanței*, 21/1.02.1915: 1.

¹⁰⁴ *Liberalul Constanței*, 1/1.03.1915: 1.

¹⁰⁵ *Liberalul Constanței*, 20/25.01.1915: 2. Vezi și nota 65.

¹⁰⁶ *Liberalul Constanței*, 24/22.02.1915: 1.

¹⁰⁷ Articolul „Minciunile conservatorului Constanței”, în *Liberalul Constanței*, 24/22.02.1915: 2-3.

În fața acestei avalanșe care pare că nu se mai termină, acuzatul se apără, intentează procese de calomnie și publică de acum în ziarul său articole de simpatie și apreciere pentru el¹⁰⁸, iar la final, atacă la rândul său.

Într-un editorial intitulat *Neprihănitul Ioan Benteoiu*, fost ajutor de primar și fost director la „Conservatorul Constanței“ îl acuză pe cel mai sus numit de a fi luat mită, cumpărând la un preț subevaluat un teren vândut de primărie, pe care imediat l-ar fi înstrăinat pentru o sumă considerabilă¹⁰⁹. Ruptura cu conducerea locală a liberalilor este totuși cumva oficializată când, după moartea primului ajutor de primar, Ștefan Dan, este preferat pe locul care credea că i se cuvine lui Berberianu, un alt candidat, Grigore M. Grigoriu¹¹⁰. Toate acestea, puse laolaltă, două săptămâni după apariția „Liberalului“, Berberianu răbufnește. El anunță că nu a putut accepta condițiile impuse de conducerea liberală a Constanței, iar mai târziu va spune că i s-a cerut să cedeze ziarul, solicitare căreia i s-a împotrivit vehement și în consecință, nici el, nici băiatul său, Vintilă, nu au mai rămas în comitetul de redacție al noii publicații¹¹¹.

În continuare, „Liberalul Constanței“ dedică restul numerelor sale din martie și de la începutul lui aprilie polemicilor mai sus evidențiate, între ajutorul primarului și profesorul Benteoiu care între timp a găsit o cale de disculpare. Totuși, situația rămâne inflamată, un alt ziar local, „România Mare“, intră în dispută și îl acuză pe Berberianu că protejează brutarii contra celor 20 000 de locuitori ai Constanței¹¹². În vâltoarea conflictului, Ioan Berberianu găsește și un susținător în ziarul „Dobrogea jună“¹¹³, Mircea Berberianu nu ezită să ia apărarea tatălui său în atât de zgomotosul caz Benteoiu¹¹⁴, iar V.I.B., despre care s-a mai spus că nu e Vintilă, fiul mai mic al lui Berberianu, califică drept nemernic și canalie¹¹⁵, „precizând imediat că aceste cuvinte nu sunt parlamentare“, pe cel care a pus în seama patronului ziarului și o acuzație de luare de mită. Când redactorii ziarului se mai liniștesc, e loc și pentru afacerile orașului, Palatul Comunal – subiect interminabil de dispută cu vechea administrație¹¹⁶ – și desființarea depozitelor de cărbuni și de lemne de foc care erau până atunci amplasate în centrul orașului¹¹⁷.

În aprilie-mai, subiectele politice, militare și culturale, semnate de Mircea Berberianu, Petre Vulcan (Iulius Caesar) și I. Ghibănescu¹¹⁸ sunt treptat acoperite de alte chestiuni de edilitate, în care Berberianu este tranșant. După ce semnalase într-o ședință de Consiliu Comunal că se bate pasul pe loc cu pavarea străzilor și că în

---

¹⁰⁸ Precum „Metoda sălbatică“, de Mircea Berberianu, *Liberalul Constanței*, 22/8.02.1915: 1.

¹⁰⁹ *Liberalul Constanței*, 26/8.03.1915: 1.

¹¹⁰ *Liberalul Constanței*, 24/22.02.1915: 1.

¹¹¹ Articolul „O lămurire“, în *Liberalul Constanței*, 27/15.03.1915: 1.

¹¹² *Liberalul Constanței*, 28/5.04.1915: 2.

¹¹³ *Liberalul Constanței*, 29/12.04.1915: 3.

¹¹⁴ Cu editorialul „Valoarea criticii“, *Liberalul Constanței*, 28/5.04.1915: 1.

¹¹⁵ *Liberalul Constanței*, 28/5.04.1915: 3.

¹¹⁶ *Liberalul Constanței*, 29/12.04.1915: 3.

¹¹⁷ *Liberalul Constanței*, 28/5.04.1915: 2.

¹¹⁸ Precum în numărul 31/26.04.1915, al *Liberalului Constanței*, în care, la pagina 1, Mircea Berberianu semnează un articol științific, Petre Vulcan unul despre ororile războiului, în paginile 2-3, iar I. Ghibănescu un eseu pe tema „Școala modernă ca factor educativ“, în pagina 3.

general, în planul inițial, străzile opozanților nici n-au fost luate în considerație, se pronunță categoric, având împotriva toți colegii, pentru pavarea cu piatră cubică împotriva macadamizării (așezării unui strat protector obținut din piatră sfărâmată, cu un liant de nisip)¹¹⁹.

Câteva săptămâni mai târziu, ajutorul de primar obținea totuși o mică victorie, când se hotăra ca 4-5000 de metri pătrați din străzile orașului să se paveze cu piatră cubică, dar la final, 19 străzi au fost asfaltate, iar celelalte au beneficiat de macadam¹²⁰. O altă decizie comunală a îngăduit demolarea, până la 1 aprilie 1915, a construcțiilor ilicite de pe proprietatea orașului, și vânzarea lor la licitație. În același timp, a revenit în forță și subiectul tramvaiului electric, fără vreo consecință imediată¹²¹.

Scena politică locală a luat foc din nou, după un scurt armistițiu și V.I.B. publică în „*Liberalul Constanței*“ editorialul *Recunoștința e o plantă rară*¹²². În ultimele zile, liberalii s-ar fi întrunit și acolo o majoritate l-a amenințat pe Berberianu cu excluderea și a cerut ca ziarul său să-și înceteze apariția, lăsând loc doar publicației oficiale a grupării locale. Autorul articolului nu amenință, dar în final nu exclude constituirea unei dizidențe liberale la Constanța. Mai jos, Berberianu, care abia a încheiat diferendul cu Ioan Bentoiu, scrie o scrisoare și lui C. Alimănișteanu, proprietar potent și lider de autoritate în Partidul Liberal, care se raliase cu solicitarea de mai sus celorlalți, spunându-i că refuză categoric să renunțe la ziarul său, concomitent oferindu-și demisia din partid¹²³. Neînțelegerile dintre liberali au ecou și în restul presei constănțene și „*Conservatorul Constanței*“ și „*Viitorul*“ le consemnează¹²⁴. Cum era de așteptat, apar și semne de simpatie pentru Berberianu, prietenul Petre Vulcan aducându-și aminte de trecutul poetic al directorului Liberalului Constanței, în vreme ce Mircea Berberianul, din nou solidar cu tatăl său, publică editorialul *Opinii fără opinie*, despre atacurile repetate, dar fără consistență, la adresa părintelui său¹²⁵. Ultimele numere înainte de vacanța de vară reiau programul de edilitate anunțat în urmă cu doi ani, foarte ambițios, dar departe de a fi fost pus în operă¹²⁶.

În august 1915, când publicația intră în al treilea an de existență, Ioan Berberianu recunoaște starea de criză din gruparea liberală locală, lupta dinăuntrul Consiliului Comunal, în general împotriva sa și a ziarului pe care îl patronează¹²⁷. Această declarație e reluată în numărul următor al publicației, repetându-se că între

---

¹¹⁹ *Liberalul Constanței*, 30/19.04.1915: 1.

¹²⁰ *Liberalul Constanței*, 31/26.04.1915: 1.

¹²¹ *Liberalul Constanței*, 32/3.05.1915: 2.

¹²² *Liberalul Constanței*, 35/24.05.1915: 2.

¹²³ *Liberalul Constanței*, 35/24.05.1915: 2.

¹²⁴ *Liberalul Constanței*, 36/31.05.1915: 2.

¹²⁵ *Liberalul Constanței*, 38/14.06.1915: 1.

¹²⁶ *Liberalul Constanței*, 40/28.06.1915: 1, dar cu laude pentru gazeta sa, care a reușit, vreme de doi ani, să apară cu regularitate.

¹²⁷ *Liberalul Constanței*, 1/15.08.1915: 1, unde acum face un bilanț și Mircea Berberianu, cu articolul „După doi ani”.

excludere și renunțare, „Liberalul Constanței“ va continua să apară¹²⁸. De aici încolo însă, în chestiunile de edilitate, ajutorul de primar editorialist își va radicaliza discursul, prezentând deschis toate excesele administrației locale și toate eșecurile sale, deși este parte componentă din cuprinsul ei. În același număr, pentru început, se aduce în discuție consolidarea malurilor, pentru care s-a obținut un împrumut de 3 milioane, costurile totale fiind de cinci ori mai mari, „după care nimeni nu s-a mai sinchisit“¹²⁹. Nu trece nici o săptămână și se află că e aceeași situație și în ceea ce privește pavarea orașului, ba chiar și la Palatul Comunal¹³⁰.

Concomitent, nici „Conservatorul Constanței“ nu doarme și Berberianu este din nou atacat, de data aceasta pentru „falș în acte publice“ și acesta încheie conflictul cu un proces de calomnie pentru diferendul având drept obiect felinarul de pe strada Decebal, despre care a mai fost vorba¹³¹.

Un mic armistițiu pare a reține atenția odată cu punerea temeliei celei de-a treia biserici ortodoxe a orașului, cu hramul marelui martir Sf. Gheorghe¹³², după care, pentru canalizarea localității, încă deficitară, „Liberalul Constanței“, ziarul lui Berberianu, stabilește că vinovatul principal a fost primarul conservator Titus Cănanău¹³³. Și în chestiunea alimentării cu apă din Dunăre tonalitățile par a fi mai blânde, Berberianu visează cu ochii deschiși la „apa multă, limpede și fără microbi“ care ar curge pe țeava robinetului „dacă ar fi prefiltre care să rezolve problema“¹³⁴.

Apoi atenția e îndreptată spre marile chestiuni românești ale momentului, unde Ioan Berberianu semnează două editoriale, unul despre *Idealul nostru național*¹³⁵, celălalt despre *Intrarea noastră în acțiune*¹³⁶. Mircea Berberianu e departe, la București, unde potrivit unei informații, încă de la 24 octombrie 1915 predă o parte a cursului profesorului C.I. Istrati despre chimia azotului. Pe măsură ce trâmbițele intrării noastre în război se aud din ce în ce mai puternic, coeziunea taberei locale a liberalilor pare să se reconstituie. O dovedește și un articol de duioasă evocare a relației lui Mircea Berberianu cu V. Andronescu, în urmă cu un deceniu, când cel din urmă îi era profesor la un institut particular la Constanța¹³⁷. Anul 1915 se încheie cu o altă serie de evaluări care, deși nemulțumitoare, nu mai stârnesc reproșurile de altădată: cadastrul orașului Constanța ar fi foarte folositor dacă s-ar face, iar iluminatul electric și tramvaiul necesită cumpărarea de motoare care să le dubleze pe cele existente¹³⁸. În ultimul număr, se publică un discurs al lui Vintilă Brătianu despre

---

¹²⁸ *Liberalul Constanței*, 2/23.08.1915: 2.

¹²⁹ *Liberalul Constanței*, 2/23.08.1915: 2.

¹³⁰ *Liberalul Constanței*, 3/30.08.1915: 2-3.

¹³¹ *Liberalul Constanței*, 5/13.09.1915: 1.

¹³² *Liberalul Constanței*, 6/20.09.1915: 2-3.

¹³³ *Liberalul Constanței*, 7/4.10.1915: 1.

¹³⁴ *Liberalul Constanței*, 8/11.10.1915: 1-2.

¹³⁵ *Liberalul Constanței*, 9/18.10.1915: 1.

¹³⁶ *Liberalul Constanței*, 11/1.11.1915: 1.

¹³⁷ *Liberalul Constanței*, 15/8.12.1915: 1.

¹³⁸ *Liberalul Constanței*, 16/13.12.1915: 1.

Învățămintele Războiului Mondial după doi ani de carnaj și despre soldatul român care va deveni în curând eroul țării sale¹³⁹.

Anul 1916 debutează în primul număr cu un articol al lui Mircea Berberianu. Doctorul în chimie, care se va ocupa doar peste câteva luni cu înzestrarea armatei vorbește aici pe larg despre importanța muniției de a cărei calitate depinde esențial victoria pe front¹⁴⁰. Tatăl său pare însă din nou departe de preocupări mai înalte și se lasă amestecat într-o afacere minoră, cu un impresar de teatru, care refuză să pună timbru legal, plătitor de taxe, pe biletele la o reprezentație dată de o trupă străină. Profesorul de muzică Baston i-a cerut anterior ajutorului de primar o scutire pe care n-a obținut-o, iar a doua zi, când acesta a venit la teatru să-l ancheteze pe principalul vinovat, l-a ultragiât și l-a înjurat. Scandalul continuă și în sală, Berberianu preferând să nu adopte măsuri extreme „pentru a nu afecta imaginea școlii secundare”. Cum cearta continuă, cu toate detaliile pe care presa de scandal abia le aștepta, împriecinatul este în cele din urmă reclamat la ministerul de resort¹⁴¹. Tărăboiul stârnit se liniștește treptat, nu și ajutorul primarului, care încheie totuși zarva cu un articol în ziarul său, *Adevărat moravuri sălbatice*, în care denunță solidarizarea presei interesate cu contravenienții și relatează un alt act de ultraj, mai subtil, care îl are în centru pe un cetățean căruia îi aprobase să ridice un gard și în locul lui construisese o sală de cinema. Când anchetează cazul, un prieten de pahar al inculpatului îl injuriază¹⁴².

Cum zilele în care România va intra în război se apropie, autoritățile se văd silite să stocheze grâu pentru hrana viitorilor combatanți. În context, apare și la Constanța problema pâinii, iar Berberianu nu ezită să se implice și acum. În două numere consecutive ale „Liberalului Constanței” se fac tot felul de socoteli, la final stabilindu-se că două vagoane de făină pe zi ar fi suficiente ca să acopere nevoia de hrană a constănțenilor, aceasta însemnând 20 000 de pâini pentru 30 000 de locuitori. Sub aspect legal, 30% din făină erau pentru nevoile locale, 10% pentru armată și 60% pentru export (Puterile Centrale și Antanta). Demascându-i pe speculanți, Berberianu dezmente categoric că s-ar fi opus ieftinirii pâinii¹⁴³.

Ca de obicei însă, nici o faptă bună nu rămâne nepedepsită. Pentru că Berberianu se angajase să livreze în fiecare zi brutarilor o cantitate de făină care să acopere nevoile orașului, proprietarii se opun să livreze grâu la prețurile maximale impuse de lege, motiv pentru care li se dresază procese verbale de contravenție și mai apoi se cere intervenția Ministerului Comerțului. Un inspector delegat ajunge la fața locului la 26 februarie 1916 și decide ca în limita cotei stabilite proprietarii de grâu să se supună și să livreze la prețuri legale grâu pentru hrana orașului, devenită acum prioritară¹⁴⁴.

Intervine însă ceva neașteptat. Prețurile fluctuante la pâine determină convocarea unei întruniri cetățenești care desemnează o comisie de 50 de persoane care să

---

¹³⁹ *Liberalul Constanței*, 16/13.12.1915: 1.

¹⁴⁰ *Liberalul Constanței*, 18/10.01.1916: 1.

¹⁴¹ *Liberalul Constanței*, 18/10.01.1916: 1.

¹⁴² *Liberalul Constanței*, 20/24.01.1916: 1.

¹⁴³ *Liberalul Constanței*, 23/14.02.1916: 1.

¹⁴⁴ *Liberalul Constanței*, 25/28.02.1916: 1.

controleze modul în care se respectă prețurile maximale și în consecință, în paralel cu informația despre lipsa pâinii la București, Berberianu arată tabelele cu cantitățile de grâu și cu brutarii cărora le sunt repartizate zilnic¹⁴⁵. În primele zile din martie, adjunctul primarului se arată totuși nemulțumit că „cei 50“ au ajuns să se substituie autorităților locale, dar în același timp e și mai nemulțumit că mari cantități de cereale (grâu, porumb, secară și orz) merg la export, cele mai mari fiind livrate Germaniei, urmată de Imperiul Britanic și cel Austro-Ungar¹⁴⁶.

Abia declanșată polemica „celor 50“, cu luări de atitudine pro și contra, Berberianu e hărțuit de un alt atac. De data aceasta el ar fi fost văzut când scotea trei care încărcate cu lemne și cărbuni din curtea cazarmii pompierilor, îndreptându-le spre domiciliul său¹⁴⁷. Evident că urmează dezmințirea¹⁴⁸, cel în cauză oferind între altele detaliul, oarecum irelevant, că informatorul ar fi văzut scena dintr-o cârciumă. Deși războiul se apropie, Berberianu nu are în continuare liniște, după eșecul acuzației anterioare fiind de data aceasta atins în calitatea sa de comerciant integru. În „Liberalul Constanței“ el a făcut reclamă unui ulei de pește proaspăt pe care recent apărutul ziar „Dacia“ îl consideră vechi de peste trei ani, deși farmacistul probează cu facturi că le-a primit din străinătate doar de trei luni¹⁴⁹. Nici „Conservatorul Constanței“ nu se lasă mai prejos și din coloanele acestei publicații aflăm că sus-numitul ar fi expulzat cu forța niște chiriași ai primăriei, ulterior Berberianu dovedind că a făcut-o doar pentru că erau rău-platnici. Când acest caz nu mai stârnește valuri, „Dacia“ revine, susținând că la primărie se fac frecvent plăți fără a se elibera chitanțe¹⁵⁰.

Spre începutul verii, când se stinge încet-încet scandalul cu profesorul Baston, prim-planul aparține subiectelor de actualitate politică legate de imperativul național¹⁵¹. Mircea Berberianu semnează în două numere consecutive editorialul *Preocupări în vederea păcii*¹⁵², unde pledează pentru crearea unei industrii românești, pentru ca ulterior să susțină învățământul tehnic de calitate¹⁵³, iar în ultimul articol scris chiar înaintea vacanței de vară demască pericolul german pe care îl consideră în opinia sa mai mare decât cel rus¹⁵⁴.

Peste apropierea iminentă a războiului, cel mai important subiect în vara 1916 pare a fi unul de edilitate, consacrat plajei și stațiunii Mamaia, prin care se propune un program foarte ambițios: stabilirea unor condiții de cumpărare clare, precum și a adâncimii la care se poate săpa în nisip pentru a se pune temelia edificiilor care urmează a fi construite, încheierea canalizării și a iluminatului public, plantarea de

---

¹⁴⁵ *Liberalul Constanței*, 26/6.03.1916: 1.

¹⁴⁶ Articolul „Mandatul «celor cincizeci»“, în *Liberalul Constanței*, 27/13.03.1916: 2.

¹⁴⁷ *Liberalul Constanței*, 28/20.03.1916: 1.

¹⁴⁸ *Liberalul Constanței*, 29/27.03.1916: 1.

¹⁴⁹ *Liberalul Constanței*, 33/8.05.1916: 1.

¹⁵⁰ *Liberalul Constanței*, 34/15.05.1916: 2.

¹⁵¹ *Liberalul Constanței*, 31/24.04.1916: 1.

¹⁵² *Liberalul Constanței*, 33/8.05.1916: 1 și 34/15.05.1916: 1.

¹⁵³ *Liberalul Constanței*, 35/22.05.1916: 2 și 37/5.06.1916: 2.

¹⁵⁴ *Liberalul Constanței*, 38/12.06.1916: 3.

pomi și viță de vie, angajarea unui grădinar și realizarea unei legături lesnicioase între Constanța și Mamaia cu ajutorul tramvaiului electric¹⁵⁵.

În ultimul număr din iunie, fără a ști că astfel prima serie a publicației se încheia, directorul mulțimea colaboratorilor și mărturisea că va păstra și în viitor independența gazetei, aceasta fiind sursa incontestabilului ei succes de public. Între realizări, ziarul evidențiază preocuparea permanentă pentru chestiunea economică și oferea drept exemplu modul în care s-a ocupat permanent de ieftinirea traiului. Altfel, au fost puse în discuție chestiuni de interes general, din păcate nesoluționate sau soluționate parțial (iluminatul electric, tramvaiul etc.) fără a neglija chestiunea națională care a ocupat permanent locul întâi. A liniștit de asemenea efervescența mai multor ziarști, spunem noi, luându-i în serios, și dejucându-le atacurile cu argumente de bun-simț și cu probe incontestabile¹⁵⁶.

Și pentru promotorul publicației se încheiau trei ani dificili, în care avusese o funcție publică și se străduise să pună în practică un program, nu fără neînțelegeri și conflicte, cum se va vedea, devoalate mai cu seamă în viitor, când toate faptele acelor ani vor fi privite dintr-o altă perspectivă. Se străduise însă să-și îndeplinească cât mai bine obligațiile și vehemența cu care fusese contestat era cea mai bună dovadă. Nu știa că urmau alți trei ani, încă și mai grei, un război care avea să răvășească planeta și să schimbe lumea și o reîntoarcere când vechile tovărășii politice aveau să fie puse dureros sub semnul întrebării.

Intrarea României în război în august 1916 și cele două campanii, în Transilvania și la Dunăre, au adus în toamna 1916 Dobrogea în miezul evenimentelor. Pe 8 octombrie 1916, pe când primarul în funcție, Virgil Andronescu, era demult plecat din calea invadatorilor¹⁵⁷, Berberianu organiza evacuarea locuitorilor potrivit unei proclamații chiar în acea zi afișată și părea orașul 24 de ore mai târziu, duminică, 9 octombrie 1916, când trupele atacatoare se aflau la porțile Constanței, lăsând la fața locului întregul său avut. Ajuns în Basarabia, pe 10 octombrie, și, în fine, a doua zi, la Tulcea, găsisse acolo pe un ponton 2000 de refugiați dobrogeni, cărora le-a asigurat, în înțelegere cu autoritățile ruse, deplasarea la Oancea. Fiind încorporat ca farmacist militar, a lucrat mai apoi până în martie 1918 la diverse unități sanitare, la Brăila, până la 4 decembrie 1916, la Burdujeni, lângă Suceava, la Fălticeni, și ulterior la Huși, unde din noiembrie 1917 a fost șeful farmaciei Spitalului militar 38. Aici l-a găsit demobilizarea de după tratativele de pace de la Buftea și tot de aici adresa ministrului de interne al guvernului Marghiloman un memoriu, solicitându-i pentru toate meritele sale din trecut și prezent să-i fie recunoscută calitatea de farmacist proprietar la Constanța¹⁵⁸.

Războiul însemnase pentru el o pierdere dintre cele mai grele, fiul său mai mare, Mircea, murise de febră tifoidă în toamna 1917, la Iași, unde se afla mobilizat

---

¹⁵⁵ Articolul „Plaja și stațiunea Mamaia”, în *Liberalul Constanței*, 37/5.06.1916: 1.

¹⁵⁶ *Liberalul Constanței*, 40/29.06.1916: 1.

¹⁵⁷ *Liberalul Constanței*, 25/3.09.1922: 2.

¹⁵⁸ SANIC, MI, DGSS, 3/1918: 113.

pentru construcția unei fabrici de acid azotic, neapărat necesară nevoilor frontului¹⁵⁹. Reîntors la Constanța, își reluase funcția de ajutor de primar, din care însă demisionase la 10 noiembrie 1919 în timpul primelor alegeri parlamentare pe baza votului universal, dar și după lungi conflicte în Consiliul Comunal și cu primarul Andronescu (1913-1919) „cu nenumite propuneri respinse și, lăsat la o parte, nu era ținut la curent și consultat cu treburile primăriei“. Mai departe, avea să susțină că administrația Constanței a avut 10 milioane la dispoziție și nu a adus nicio îmbunătățire a orașului, „ba din contră, și ceea ce era bun s-a stricat“¹⁶⁰.

Și totuși, odată oficializat conflictul său cu primarul, la data apariției într-o nouă serie a „Liberalului Constanței“ (25 ianuarie 1920), Berberianu afirma că va susține în continuare Partidul Liberal, cu dorința de a nu face din gazetărie negustorie și de a spune adevărul criticând organizația locală ori de câte ori va greși. Lucrările de edilitate, atât de necesare, precum aprovizionarea Constanței cu alimente, iluminatul, tramvaiul electric, consolidarea malurilor și încheierea construcției bisericii Sf. Gheorghe, abatorul, hala, înfrumusețarea Mamaiei, un întreg program – observăm la fel de valabil în 1920, ca și cu 7 ani mai devreme, în 1913, dar din care spune mai jos, nu s-a rezolvat mai nimic¹⁶¹.

Căderea guvernului Vaida-Voievod și iminenta venire la putere a generalului Averescu îi găsește pe liberali scindați. Proaspăt renăscuta publicație a „Liberalului Constanței“ știe că Berberianu s-ar reîntoarce la primărie, dar numai cu condiția de a fi ascultat¹⁶². Mai aflăm de asemenea din coloanele ziarului că cel mai sus numit „nu este omul nimănu și că nu servește decât interesele partidului“¹⁶³, asta în vreme ce la clubul liberal o parte din membri sunt de acord că Andronescu a fost un primar slab „dar speră într-o refacere“¹⁶⁴.

În anii în care s-a aflat în opoziție (1920-1922), „Liberalul Constanței“ n-a încetat să atace administrațiile în funcție pentru starea dezastruoasă a orașului. În primele luni ale anului 1920 se constata astfel că uzina de la Hinog a fost distrusă și că la Constanța lipsește apa, spre voia bună a sacagiilor¹⁶⁵. De asemenea, Cazinoul comunal, și el grav deteriorat, ar trebui reparat¹⁶⁶, jaful sistematic al trupelor de ocupație a sărăcit populația, dar despăgubirile așteptate întârzie¹⁶⁷, aprovizionarea cu pâine nu funcționează și lumea își amintește eficiența introducerii cartelelor în oraș de către Berberianu în anii 1918-1919, care aproape rezolvaseră problema¹⁶⁸. Lipsesc și alte alimente (peștele și derivatele sale) și stabilirea de prețuri maximale ar fi o

---

¹⁵⁹ *Liberalul Constanței*, 7/14.03.1920: 1.

¹⁶⁰ *Liberalul Constanței*, 1/25.01.1920: 1.

¹⁶¹ *Liberalul Constanței*, 1/25.01.1920: 2.

¹⁶² *Liberalul Constanței*, 4/15.02.1920: 1.

¹⁶³ *Liberalul Constanței*, 5/29.02.1920: 1.

¹⁶⁴ *Liberalul Constanței*, 7/14.03.1920: 1.

¹⁶⁵ *Liberalul Constanței*, 8/21.03.1920: 1.

¹⁶⁶ *Liberalul Constanței*, 12/2.05.1920: 2.

¹⁶⁷ *Liberalul Constanței*, 11/25.04.1920: 1.

¹⁶⁸ *Liberalul Constanței*, 9/28.03.1920: 2.

soluție¹⁶⁹. La sfârșitul anului, același tablou dezolant: apa imposibil de băut, pâinea care nu e supusă niciunui control și continuă să lipsească, salubritatea insuficientă, iar trei sferturi din lemne supuse speculei¹⁷⁰. Un articol sugestiv intitulat *Nefericita Dobroge* demască sălbăticia ocupației, „comerțul care dă înapoi“, comunicațiile deficitare, după distrugerea podului de peste Borcea și scumpețea de pomină¹⁷¹. Nici în anul următor situația nu se schimbă. În toamnă, Berberianu observa că pâinea e tot de slabă calitate, apa lipsește, iar în vreme ce sacalele sunt din ce în ce mai scumpe, primăria mărește cheltuielile fără a acoperi datoriile mai vechi¹⁷².

După ce doi ani de zile „Liberalul Constanței“ fusese vârful de lance împotriva incapacității edililor orașului, Berberianu aștepta (deși trecuse de 60 de ani) ca la revenirea la putere a partidului său să se reîntoarcă la primărie. Nu a fost din păcate așa, într-o ședință a comitetului permanent liberal i s-a spus, sub pretextul de a se aduce în conducere oameni noi, că partidul nu mai are nevoie de el, și că ar fi bine să-și ia gândul de la orice funcție în administrație în viitor. În consecință, la 2 februarie 1922, Berberianu a demisionat din Partidul Liberal, iar ziarul său a devenit organ de presă independent¹⁷³. Din acest moment încolo, publicația și-a îndreptat toate atacurile împotriva noului primar, de fapt, cel vechi, prea bine știut, V. Andronescu, Berberianu dezvăluind cu zeci de detalii modul în care fusese împiedicat, înainte de război, să își ducă la capăt mandatul și să amelioreze condițiile de viață ale constănțenilor¹⁷⁴.

A mai avut până la sfârșit doar două satisfacții. A reușit să obțină proprietatea unei farmacii prin suspendarea pe termen limitat a legii în vigoare în urma mai multor demersuri la Constantin Argetoianu, ministru de interne în guvernul Averescu și a organizat Asociația ziariștilor dobrogeni al cărui prim-președinte ales a fost¹⁷⁵. La începutul lui decembrie era internat la Spitalul Sfânta Elisabeta din București, unde la 17 decembrie 1922 deceda în urma unui blocaj renal¹⁷⁶, repetatele sale cure cu ape minerale la Călimănești și Buziaș trădând o afecțiune ce i-a fost în cele din urmă fatală¹⁷⁷.

Cuvintele rostite la moartea sa, cumva neașteptată pentru un om dinamic și eficient până în ultimul ceas au subliniat între altele lipsa de recunoștință a celor ce ar fi trebuit să-l prețuiască, dând curs nenumăratelor sale inițiative civice¹⁷⁸. „Liberalul Constanței“ a continuat până în iunie 1928 sub direcția fiului mai mic al lui Ioan

---

¹⁶⁹ *Liberalul Constanței*, 14/16.05.1920: 2.

¹⁷⁰ *Liberalul Constanței*, 25/12.09.1920: 1.

¹⁷¹ *Liberalul Constanței*, 37/12.12.1920: 1.

¹⁷² *Liberalul Constanței*, 28/3.10.1921: 2.

¹⁷³ *Liberalul Constanței*, 2/2.02.1922: 1.

¹⁷⁴ *Liberalul Constanței*, 3/26.03.1922: 1.

¹⁷⁵ *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 1-3, consacrat în primele sale pagini amintirii lui Ioan Berberianu.

¹⁷⁶ *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 3.

¹⁷⁷ În vara anului 1921 se întorcea de la Călimănești la Constanța și compara stațiunea balneară din Vâlcea cu cea dobrogeană (*Liberalul Constanței*, 25/11.09.1921: 1).

¹⁷⁸ *Liberalul Constanței*, 40/31.12.1922: 3.

Berberianu, Train Ulpiu¹⁷⁹, avocat și om politic de anvergură, primar la Constanța, deputat în legislaturi interbelice și sub-secretar de stat în guvernul Petru Groza și deținut politic în vremea comuniștilor¹⁸⁰.

Am refăcut această veche istorie pentru a pune în valoare un om care nu a revoluționat științele și artele (ar fi făcut-o poate, de ar fi trăit, fiul său mai mare, Mircea) nu a câștigat victorii pe câmpul de luptă sau funcții importante în politică (pe care le-a dobândit mezinul său, Traian), dar care și-a valorificat întreg potențialul, deloc puțin, pentru binele celorlalți. De la receptura farmaciei, din cabinetul de la primărie, sau din coloanele „Liberalului Constanței“, el ne oferă modelul unui om simplu, dar capabil și tenace, puternic atașat de interesele celor mulți, care, chiar dacă a murit învins de tertipurile politicianismului, de eterna conspirație a mediocrilor și de racilele birocratice ale administrației, ne poate inspira și călăuzi spre un viitor mai bun.

Referințe

- SANIC, MI, DGSS = Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne, Direcția Generală a Serviciului Sanitar, dosarul 3/1918.
- PPR, tom 2, 1969, tom 3, 1987, tom 4, 2003 = Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste), tom 2, Catalog alfabetic 1907/1918, tom 3 (1919-1924), tom 4 (1925-1930), București, Editura Academiei R.S.R. (1969-1987) și Editura Academiei Române (2003).
- Platon et alii 2003 = *Istoria românilor*, volumul VII, tom 2, de la Independență la Marea Unire, 1878-1918, coordonator acad. Gh. Platon, București, Editura Enciclopedică, 2003.
- Scurtu et alii 2001 = I. Scurtu, I. Alexandrescu, I. Bulei, I. Mamina, *Enciclopedia de istorie a României*, București, Editura Meronia, 2001.
- Berberianu, 1899-1900 = Berberianu, I. (1899-1900) *Examenul de asistent în farmacie*, vol. I: *Fizica, chimia și botanica biologică*, vol. II: *Zoologie, botanică sistematică (farmacologie) și tehnica farmaceutică*, București.
- Conservatorul Constanței*, 1909-1913, 1913-1914, 1914-1915, 1916. Ziar săptămânal.
- Dacia*, 1920, 1922-1924. Gazetă zilnică.
- Dobrogea jună*, 1920-București, 1923, august-octombrie-Constanța, 1923-1924-București. Organ al revendicărilor naționale ale Dobrogei.
- Dobrogea nouă*, 1911-1914. Organ naționalist.
- Liberalul*, 1915-1916, 1920, 1922. Ziar săptămânal.
- Liberalul Constanței*, 1913-1916, 1920-1928. Ziar săptămânal.
- Dominte, Miu, 2009 = Dominte, Paul; Miu, Petrică (2009) „Studiu despre începuturile aprovizionării cu apă potabilă a orașului Constanța”, *Studii și articole de istorie*, LXXV, p. 94-110.
- Hitchins, 1994 = Hitchins, Keith (1994) *România între 1866 și 1947*, București, Editura Humanitas.
- Păuleanu, 2005 = Păuleanu, Doina (2005) *Constanța 1878-1928, spectacolul modernității târzii*, Muzeul de Artă Constanța, vol. I și II.

---

¹⁷⁹ PPR, 2003, vol. IV: 579.

¹⁸⁰ Teodorescu, 2015: 276-277.

Mehedinți, Vâlsan, 1972 = Mehedinți, Simion; Vâlsan, Gheorghe (1972) *Descrieri geografice, București*, Editura Sport-Turism.

Teodorescu, 2015 = Teodorescu, Bogdan (2015) *Et in Arcadia ego*, București, vol. I.

Vulcan, 1910 = Vulcan, Petru (1910) *Ion Bănescu, primar al orașului Constanța*, [f. 1.].

Vulcan, Măldărescu, 1911 = Vulcan, Petru (1911) Mihai Măldărescu, *Istoricul orașului Constanța*, [f. 1.].